

Gospodarske stvari.

Krompirjev žužek, slivni rivčekar in pa krvava uš.

Tri nove nadloge, katere iz severne Amerike žugajo kmetijstvu našemu.

Sl. ministerstvo kmetijstva je z razpisom od 8. decembra u. l. razposlalo družbam kmetijskim poduk zaradi gori imenovanih treh mrčesov, kateri v severni Ameriki neizmerno škodo delajo, pa so se že tudi dalje pomaknili. Ker bi tedaj utegnile tudi dežele našega cesarstva nesrečo doživeti, da bi se razširila ta nadloga tudi po njihovem polji in njihovih vrtih, zato želi ministerstvo, naj bi naši kmetovalci že zdaj nekoliko poznali omenjene mrčese, in zato je tudi odboru družbe kmetijske Kranjske naročilo, naj on skrbi za razglas poslanega mu poduka. Vsled želje družbenega odbora, naj bi „Novice“ razglasile ta poduk, ga priobčimo v našem listu.

Tako-le se glasí ministerski poduk:

1. O krompirjevem žužeku.

Ta žužek (keber) Kolorado žužek (*Doryphora decemlineata*) imenovan, je v severni Ameriki že znan blizu 45 let. Najprej so ga našli na nekem divjem krompirju (*solanum rostratum*), na skalovitih gorah (Rocky Mountxins) v zahodu zedinjenih držav, in osobito poleg reke Kolorado; odtodi imé njegovo. Ščāsoma je zlezal ta žužek tudi na ves drug krompir, kjer je obilo paše našel in se zato strašansko pomnožil ter prava nadloga ondašnjim deželam postal. Silovito je drl od zahodnih krajev v vzhodne; 1865. leta je prekoračil reko Missisipi, ter do leta 1870 že prišel celó do Kanade, in zdaj ga imajo že povsod v vzhodnih državah. Že l. 1872 je državni entomolog C. V. Rilcy skrb razodel, da ne bi v malo letih že do bregov Atlantiškega morja prišel, kajti vsako leto se okoli 50 Angleških milj dalje v vzhodne države pomikuje, povsod stanoviten zarod zapustivši. Mogoče je tedaj po takem, da prekorači tudi Atlantiško morje in da bode grozovita nadloga krompirjevemu polju po vsi Evropi.

Tega se je že dandanes silno bati, zato je že zdaj treba, vso pozornost obrniti na to novo šibo krompirjevega polja.

Krompirjev žužek je tako velik, kakor naša navadna polonica (božja kraljica); njegova krila so rumenkasto bela; na vsakem krilu ima po 5, tedaj na obeh skupaj 10 podolgastih črnih lis (prog); zato latinsko imé njegovo: „sedmoprogasta doriforia“. — Lahko ga je tedaj spoznati. — One (babice) ležejo po 1000 in še več jajčic, iz katerih se rujavkasto ali rumenkastordeče gosnice (ličinke) s črno glavo in črnimi nogami izvalijo; na vsaki strani života ima gosnica dvojno vrsto črnih marog. Gosnica se zarije v zemljo in ondi premeni v mešiček (bubo) enake barve. Jajčica so prizorna, pomarančne barve, držé se spodnje strani krompirjevega perja. V 30–40 dnevih postane iz jajčeka žužek (keber); v enem poletji se zaplodi po njem čvetero rodov.

Gosnice njegove požro krompirju vse perje, in s tem pokončajo ves krompir. Ker se teh gosnic prikaže na milijone in milijone, zato je škoda ogromna.

V več krajih Amerike je ta mrčes pokončal ves krompir tako, da ga ne sadijo več. In nobene pomoči ni zoper to nadlogo, kajti obiranje jajčic in gosnic iz perja krompirjevega, pa tudi potresanje z raz-

jedljivimi rečmi itd. nič ni pomagalo; najbolj se je še koristno skazalo potresanje perja s tako imenovanim Scheelovim ali Parižkim zelencem (*Scheelesches Grün*). Pomeša se ta zelenec z moko, živim apnom in mavcem, katerih se vzame 25–30 delov več kakor pa zelena. Al ta zmes je hud strup, zato ni varno rabiti je.

Tak je krompirjev Koloradovec. Bog obvaruj naše polje te nadloge, ki bi se s tem lahko zanesla tudi v dežele naše, ker se večkrat vozi Amerikanski krompir tudi v naše dežele.

Vprašanje in odgovor zaradi živinskih potnih listov.

Vredništvo je prejelo iz Goliča sledeče pismo:

„Na živinskih potnih listih je spodej zapisano, „da je zgoraj popisana živina pri odgonji od tod zdrava bila, in da ni tukaj in ne v okolici kuge med rogato živino, se potrjuje.“

Ker župan le takrat more potrditi, da je živina zdrava bila, ako jo sam ogleda ali pa, da mu zanesljiv človek pové, da je živino ogledal in zdravo najdel, zato je do zdaj župan sam živino ogledoval, ali pa, ker je nekatera živina čez 2 uri od njega oddaljena, zahteval je zanesljivo pričo in potem v eno kolono zapisal „N. N. iz... hiš. št... je živino ogledal in priča, da je zdrava.“

Žandarmi pa pravijo: „Tega ni potreba, da bi se živina ogledovala.“

Naj sl. „Novice“ blagovolijo povedati, kdo ima prav.

Martin Vozel, župan.

Odgovor vredništva. Vaša je prava, ne pa žandarjeva, kajti, kdor hoče kaj spričevati, mora to ali sam videti, ali pa popolnoma se zanašati na onega, kdor mu veljá za pričo. Nič videti, a vendar pričati, bila bi gola sleparija. Mi bi, če bi mogoče bilo, od potnih listov še več zahtevali, namreč to, da jih delajo le izvedeni zdravniki. Ker pa to ni, in ker se zdravstveni potni listi spisujejo, prav po žandarjevi misli, brez ogleda živine, zato ni čuda, da veljavni možje trdijo, da navadni živinski potni listi nimajo nobene vrednosti in da bi celó nič na škodo ne bilo, ako se taki po žandarjevih mislih narejeni listi popolnoma odpravijo.

Podučne stvari.

Kdaj so bile peči iznajdene?

„Na Božični večer sem sedel pri peči, vesel gor-kote, ki je iz nje puhtela“ — tako nam piše rodoljub iz Krasa ter nas praša, naj mu povemo: „kdaj so bile peči iznajdene in kdo je to dobrotno stvar iznašel?“

Našemu radovednemu vprašalcu odgovorimo tole:

Kdaj so začeli peči staviti v sobe, in kdo bil je prvi, kogar je mraz v to znajdbo napotil, ne vé se za gotovo; zgodovina ta zgublja se v starodavne čase; toliko pa vemo, da Grki in Rimljani niso še poznali peči. Predno so peči stavili v sobe, greli so jih s toploto, ki je — blizu enako sedanji Meisnerjevi kurjavi — bila po cevih peljana iz spodnjih čumnati v gornje sobe. Peči, kakor jih imamo danes, so neki najprej stavili v severni Nemčiji, se vé pa, da so današnje veliko predrugačene in umnejše napravljene memo prvih.